

*Попадинець Наталія Володимирівна
студентка 2 курсу магістратури,
спеціальність 013 «Початкова освіта»,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім.
акад. С. Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна
док.пед.н., професор, завідувач кафедри
початкової та дошкільної освіти,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім.
акад. С. Дем'янчука»*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ГАЛУЗІ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЙ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ

У статті розкриваються особливості формування предметної мистецької компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів у галузі художньо-естетичного виховання дітей засобами контекстних освітніх технологій на заняттях з навчальних дисциплін «Основи образотворчого мистецтва з методикою навчання», «Декоративне мистецтво з методикою навчання», «Художня праця і основи дизайну». Мета статті полягає у тому, щоб розкрити методику впровадження технологій контекстного навчання у процес професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у галузі художньо-естетичного виховання та перевірити їх ефективність експериментальним шляхом. Предметну мистецьку компетентність майбутніх вихователів у галузі художньо-естетичного виховання розглядаємо як здатність до використання специфічного мистецького тезаурусу, який відображає систему знань про цілісність художньої культури та видову специфіку мистецтва в середовищі дошкільної освіти; вміння розуміти, інтерпретувати, емоційно оцінювати твори мистецтва та естетичні явища на основі власних світоглядних уявлень та ціннісних орієнтацій; до збагачення художньо-естетичного досвіду через опанування творчими вміннями та навичками з метою мистецького самовдосконалення та саморозвитку особистості.

Контекстні технології освіти дозволяють створити умови для взаємопроникнення навчальної і майбутньої фахової діяльності як одного із способів досягнення професійної компетентності. Їх роль полягає у здійсненні навчально-виховного процесу в контексті майбутньої професійної діяльності за допомогою впровадження до форм і методів навчальної діяльності в умовах вищого навчального закладу дійсних зв'язків і стосунків, розв'язання конкретних професійних завдань, які потребують сформованості

ряду компетентностей фахівця, стверджує А. Вербицький [2]. Компетентнісне навчання лежить в основі процесу професійної підготовки майбутнього педагога, доводять D. Mc. Clelland, B. Mansfield [4], D. Raven, T. Hoffman, M. Linard [5], R. E. Slavin [6].

Під технологіями контекстного навчання ми розуміємо конструювання такої моделі освітнього процесу, яка формує предметний та соціальний зміст професійної діяльності, забезпечуючи умови трансформації навчальної діяльності студента до професійної діяльності фахівця, визначає М Буланова-Топоркова [1]. Контекстні технології у професійній підготовці педагога характеризуються наступними положеннями:

- перенесенням акцентів з викладацької діяльності педагога вищої школи на пізнавальну діяльність студента, його творчість, активність;
- діалоговою взаємодією в системі «викладач – студент» на засадах взаєморозуміння, відкритості, довіри, стимулювання і підтримки пізнавальної творчості та процесу формування професійних особистісних рис і якостей;
- забезпеченням психолого-педагогічних умов, форм і методів навчальної діяльності, які сприяють формуванню професійних компетентностей, загальних і професійних здібностей, соціальних якостей особистості, набуття досвіду творчої діяльності.

Контекстне навчання, вважає С. Скворцова [3], є формою реалізації динамічної моделі руху діяльності студентів: від власної навчальної діяльності (наприклад, в формі лекцій) через квазіпрофесійну (ігрові форми, спецкурси) і навчально-професійну (науково-дослідницька робота студентів: курсові та дипломні роботи, педагогічна практика й тощо) до власне професійної діяльності. Основною характеристикою освітнього процесу контекстного типу є моделювання предметного і соціального змісту майбутньої фахової діяльності через відтворення реальних професійних ситуацій. Базовими формами контекстного навчання є: навчальна діяльність академічного типу (лекційні, семінарські, практичні, лабораторні заняття, самостійна та індивідуальна робота); квазіпрофесійна діяльність (ділові ігри, ігрові форми занять); навчально-професійна діяльність (науково-дослідницька робота, виробнича практика). У якості перехідних від однієї базової форми до іншої виступають наступні: лабораторно-практичні заняття; імітаційне моделювання; аналіз ситуацій професійної діяльності; розігрування ролей; спецкурси і спецсемінари.

Різномічні аспекти професійної підготовки студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» розкриваються у сучасних наукових педагогічних дослідженнях, проте проблема формування предметної мистецької компетентності майбутніх вихователів дошкільних закладів до художньо-естетичного виховання дітей засобами контекстних технологій освіти не була ще ретельно досліджена.

Мета дослідження полягає у тому, щоб розкрити особливості впровадження технологій контекстного навчання у процесі професійної

підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у галузі художньо-естетичного виховання на заняттях з навчальних дисциплін «Основи образотворчого мистецтва з методикою навчання», «Декоративне мистецтво з методикою навчання», «Художня праця і основи дизайну» та перевірити їх ефективність експериментальним шляхом.

У ході дослідження проблеми нами використано методи аналізу та синтезу психолого-педагогічних, мистецтвознавчих джерел, вивчення та узагальнення сучасного стану професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у галузі художньо-естетичного виховання; аналіз, порівняння і класифікація для визначення сутнісних характеристик, критеріїв і рівнів предметної мистецької компетентності майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти до художньо-естетичного виховання; педагогічний експеримент з якісним і кількісним аналізом результатів, зокрема статистичний критерій Колмогорова-Смирнова.

Впровадження контекстних технологій освіти реалізовано у три етапи: *інформаційно-операційний, діяльнісно-технологічний, рефлексивно-творчий.*

Метою першого етапу – *інформаційно-операційного* (III курс) – передбачено формування уявлення у студентів про майбутню професію вихователя закладу дошкільної освіти, специфіку художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку та особливості засвоєння системи психолого-педагогічних і методико-мистецьких знань, практичних художньо-творчих компетентностей, опанування мистецьких технік.

Головна умова успішної реалізації мети інформаційно-операційного етапу - створення інноваційного середовища професійної підготовки вихователів дошкільних закладів у галузі художньо-естетичного виховання, спрямованого на самореалізацію майбутнього фахівця на основі застосування контекстних технологій освіти. На цьому етапі у практиці викладання дисципліни «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва» доречними стали бути наступні педагогічні технології: проблемна лекція, практичне заняття (власне навчальна діяльність), за допомогою якої формується предметний контекст діяльності; практичне заняття з елементами дискусії, рольових та імітаційних ігор, моделювання майбутньої професійної діяльності (квазіпрофесійна діяльність), що сприяє формуванню не лише предметного, а соціального контексту майбутньої професійної діяльності; науково-дослідна робота студентів, проектна діяльність, педагогічна практика, курсові роботи (навчально-професійна діяльність).

На практичному занятті на тему: «Методи навчання образотворчого мистецтва» було запропоновано взяти участь у дискусії: «Обґрунтуйте роль традиційних та сучасних інтерактивних методів і прийомів навчання образотворчого мистецтва» або ж варіант: «Доведіть доцільність продуктивних методів навчання: дослідницького, евристичного, проблемного викладу для активізації дитячої творчості. Розробіть завдання дослідницького, евристичного, проблемного характеру до занять опанування

основ образотворчої грамоти: кольору, форми, композиції, об'єму, простору». Підготовчим етапом дискусії є самостійна робота навчально-методичною літературою, під час якої студенти складають порівняльну характеристику цих методів і прийомів та обґрунтовують найбільш ефективну точку зору; ілюструють методику роботи, розв'язуючи конкретні методичні задачі. За таких умов формується предметний контекст майбутньої професійної діяльності.

З метою ознайомлення з альтернативними педагогічними технологіями викладання мистецьких дисциплін у початковій школі, пропонуємо до розгляду на практичному занятті на тему: «Методика образотворчого мистецтва – педагогічна наука» серію завдань для опрацювання особливостей методики викладання образотворчого мистецтва з елементами альтернативних технологій в зарубіжній педагогіці. Зокрема, підготувати повідомлення та реферати на теми: «Сучасна мистецька освіта в країнах Західної Європи: Великобританії, Нідерландів, Франції», «Художньо-естетична освіта в Японії», «Викладання мистецьких дисциплін у вальдорфській школі», «Мистецтво в системі освіти і виховання Марії Монтесорі». З метою обговорення повідомлень на задану тематику, влаштовуємо групові та міжгрупові дискусії. Дискусії вважаються успішними, коли студенти отримують запитання завчасно і готують повідомлення, що дозволяє професійно дискутувати, використовуючи новий матеріал і конкретні факти.

Відстоювання обраної позиції впроваджується під час практичного заняття із елементами імітаційних технологій, де студент має нагоду проілюструвати її на прикладі фрагментів занять або фрагментів роботи над окремими видами художньо-творчих завдань. Практичні заняття носять практико-орієнтований характер: студенти не просто відтворюють знання, які отримали під час лекцій, а висловлюють власну позицію, моделюють діяльність вихователя та дітей під час ситуації, що можлива на реальному занятті; здійснюють розбір конкретних методичних ситуацій, дають їм оцінку з різних позицій – вихователя та методиста. Зазначимо, що розгортання ситуації, яка моделюється, є, насамперед, невизначеним явищем і залежить від дій «вихователя» та дій «дітей»; у такий спосіб формується не лише предметний, а й соціальний контекст майбутньої професійної діяльності.

Метою другого – *діяльнісно-технологічного* етапу (IV курс) – визначено формування у майбутніх вихователів дошкільних закладів здатності до реалізації функцій художньо-естетичного виховання та мистецької освіти дітей дошкільного віку, оволодіння загальнопедагогічними та специфічними художньо-творчими технологіями, нестандартними мистецькими техніками.

Для реалізації цієї мети здійснено оптимальне поєднання теоретичної і практичної складових підготовки студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до художньо-естетичного виховання, набуття ними загальних, фахових компетентностей, зокрема, педагогічної, психологічної, методичної,

мистецької під час проведення аудиторних занять спецкурсу «Декоративне мистецтво з методикою навчання», «Художня праця і основи дизайну» шляхом включення у майбутню професійно-педагогічну і художньо-естетичну діяльність. Для забезпечення умов реалізації мети діяльнісно-технологічного етапу було створено художньо-мистецький культурний контекст навчання студентів, оптимізовано самостійну і науково-дослідну роботу, впроваджено технології контекстного навчання пов'язані з інтелектуальною колективною діяльністю, яка полягає в продукуванні колективної думки, пізнавальної дискусії при високій активності студентів, які моделюють певний процес: імітаційні вправи, аналіз виробничих ситуацій, тренінги. Імітаційні технології включають розподіл ролей, ігрове проектування, ділові ігри, які поділяються на операційно-рольові, навчально-ділові, проблемно-орієнтовані, навчально-рольові та навчально-педагогічні ігри. Так, навчально-педагогічні ігри використовувалися для вибору оптимальних рішень, що навчають методам і прийомам діяльності у справжніх умовах педагогічного процесу закладу дошкільної освіти і вимагали від студентів знань не лише конкретної теми, а й основ педагогіки, психології та методики навчання декоративного мистецтва.

Метою третього – *рефлексивно-творчого* етапу (V курс) – визначено формування у майбутнього вихователя здатності до рефлексії досвіду власної професійної діяльності, удосконалення умінь і навичок художньо-естетичного виховання та мистецької освіти в умовах дошкільного закладу.

Мету реалізовано шляхом стабілізації і корекції сформованих психолого-педагогічних та методико-мистецьких знань і вмінь студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», становлення індивідуального стилю професійної діяльності у галузі художньо-естетичного виховання, формування здатності оцінки і самооцінки набутого досвіду, закріплення вмінь і навичок самостійної та науково-дослідної роботи. Забезпечено умови реалізації мети рефлексивно-творчого етапу: розроблено спецкурс професійного спрямування «Художня праця і основи дизайну» із залученням контекстних технологій: художньо-мистецьку проектну діяльність, майстер-класи з основ народної творчості, опанування художніх технік, обміну педагогічним досвідом, «Творчу майстерню мистецької освіти студентів», педагогічне портфоліо вихователя закладу дошкільної освіти.

На зазначеному етапі організували і провели серію лабораторних занять у формі майстер-класів з основ народної декоративно-прикладної творчості на основі використання продуктивно-творчих технологій образотворчого мистецтва. Тематика майстер-класів охоплювала напрямки декоративно-прикладної художньої творчості: «Технологія писанкарства», «Технологія виготовлення витинанки», «Технологія розроблення ескізу для вітражу», «Технологія Петриківського розпису».

Під час лабораторно-практичного курсу художньо-педагогічної підготовки майбутніх вихователів практикувалися майстер-класи та творчі

майстерні для опанування альтернативних технологій «вальдорфської педагогіки» наступного змісту:

- художньо–творча діяльність у вальдорфській педагогічній системі на основі відображення образів казок в живописній техніці акварелі «мокрим по-мокрому»; малювання восковими крейдами сюжету народної казки; живописне малювання з орієнтацією на характер кольорів;

- ліплення з глини на основі формування волі та розвиток відчуття форми; методика ліплення тварини з цілого шматка, передача жесту, рухів; ліплення з воску як засіб розвитку дрібної моторики;

- створення чорно-білих графічних зображень; проведення гри «діалог з майстром» на основі творчості Вінсента Ван Гога виконати тушшю і певний мотив з природи у стилі майстра;

- переживання історії мистецтва для сучасної людини; знайомство з творчістю імпресіоністів та експресіоністів: виконання вправ з перетворення академічного зображення яблука у імпресіоністичне – відображення емоцій.

Новітні методичні підходи до забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти вимагають переорієнтації на індивідуально-диференційовану, особистісно орієнтовану модель навчання; впровадження методів і засобів діагностики знань студентів; організації самоосвітньої діяльності. З цією метою розроблено інтерактивні методичні комплекси навчальних дисциплін, які згідно із сучасними вимогами подаються студентам в електронному вигляді на CD, або у форматі Інтернет-сторінки у віртуальній бібліотеці університету. Склад та структура комплексу включає різні навчальні засоби – друковані, відеоматеріали, комп'ютерні навчальні програми – тобто традиційні елементи та інформаційно-методичні ресурси – це електронні посібники, мультимедійні посібники, довідково-інформаційні системи, тренувальні програми для закріплення знань, контролювальні програми для їх перевірки. Для розробки таких програм використовувалися пакети Microsoft Word, Excel, Microsoft Power Point, Corel Draw, Open Office. orgImpress, Teach Book Constructor та інші.

Після завершення експерименту простежено позитивну динаміку підвищення рівня предметної мистецької компетентності у студентів ЕГ у той час, як у КГ ці зміни виявилися менш значущими. Результати контрольного зрізу (табл. 1, рис. 2) засвідчили: у студентів ЕГ, де впроваджувались інтенсивні освітні технології, відбулися статистично достовірні зсуви у бік зростання цілісної професійної готовності майбутніх учителів початкової школи до мистецько-освітньої діяльності в цілому.

Таблиця 1

**Динаміка сформованості предметної мистецької компетентності
майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до і після
експерименту**

Рівні	КГ				ЕГ			
	До експер (n=308)		Після експер (n=308)		До експер (m=298)		Після експер (m=298)	
	f	%	f	%	f	%	f	%
продуктивно-творчий	37	12,0	26	8,6	40	13,3	64	21,5
конструктивний	60	19,5	74	24,0	48	16,0	112	37,7
репродуктивний	176	57,1	178	57,8	173	58,5	99	33,4
елементарний	35	11,4	30	9,6	37	12,2	23	7,4

Рис. 2. Розподіл респондентів за рівнями сформованості предметної мистецької компетентності

Позитивна динаміка сформованості предметної мистецької компетентності майбутніх вихователів у галузі художньо-естетичного виховання свідчить про ефективність запровадження контекстних технологій. Це підтверджено результатами кількісного і якісного аналізу, зокрема статистичним критерієм Колмогорова-Смирнова. Вважаємо, що процес професійної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів набуває удосконалення за умови запровадження контекстних технологій: імітаційного моделювання, ігрового проектування, майстер-класів та творчих майстерень.

Список використаних джерел

1. Буланова-Топоркова М. В. Педагогические технологи. М.: ИКЦ «МарТ»: Ростов н/Д: издательский центр «МарТ», 2006. 336 с.
2. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. М., 1991. 200 с.
3. Скворцова С. І. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя на засадах контекстного навчання. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2010. С. 66–71.
4. Clelland, D. Mc. and Mansfield, B. 1973. *Testing for competence rather than for «intelligence»*. American psychologist. San Francisco.
5. Raven, D., Hoffman, T. and Linard, M. 1977. Education, values and society: the objectives of education end the nature and development of competence. London, New York: The psychological corporation.
6. Silver, H. *Innovations in Teaching and Learning in Higher Education* [online]. <http://www.edu.plymouth.ac.uk/itlhe/itlhe/conf2>.
7. Slavin, R. E., 1989. Research On Cooperative Learning: an international perspective. *Scandinavian Journal of Educationale Research*, № 4, p. 476–484.